

ביאור הדף מסכת שבועות דף מ"א

במשנה התבאר שמשביעים מודה במקצת בשבועת הדיינים, ורב נחמן הוסיף שאף בכופר הכל משביעים אותו שבועה מדרבנן המכונה שבועת היסט.

ושאלת הגמרא מה ההבדל בין שבועה מדאורייתא לשבועה מדרבנן. ואומרת הגמרא שההבדל הוא האם במקרה שהנתבע לא רוצה להישבע, ואומר לתובע הישבע וטול, האם הופכים את חיוב השבועה מהנתבע לתובע, ואומרים לתובע שאם הוא רוצה ליטול ישבע, או לא. שבשבועה מדאורייתא אם הנתבע לא רוצה להישבע הוא חייב לשלם, ולא יכול לומר לתובע הישבע וטול, אבל בשבועה מדרבנן אם לא רצה הנתבע להישבע יכול לומר לתובע הישבע וטול.

ושאלת הגמרא לדעת מר בר רב אשי שסובר שאף בשבועה מדאורייתא הופכים את השבועה, ויכול הנתבע לומר לתובע הישבע וטול, מה ההבדל בין שבועה מדאורייתא לשבועה מדרבנן.

ועונה הגמרא שהנפקא מינה אם אדם מחויב שבועה ולא רוצה להישבע ולא לשלם, שאם חיוב השבועה שלו הוא מדאורייתא יורדים לנכסיו לגבות מהם את החוב, אבל אם חייב שבועה רק מדרבנן לא יורדים לנכסיו. (אלא רק מנדים אותו כפי שיתבאר לקמן).

ושאלת הגמרא לדעת רבי יוסי שאמר במשנה בבבא מציעא שאף בגזל מדרבנן יורדים לנכסיו מה ההבדל בין שבועה מדאורייתא לשבועה מדרבנן.

שהתבאר במשנה שם לדעת רבי יוסי אדם שגזל מציאת חרש שוטה וקטן הרי זה גזל גמור, וביאר רב חסדא שכוונתו שזה גזל מדרבנן, ולמרות זאת יורדים לנכסיו, ולדעתו מה ההבדל בין שבועה מדרבנן לשבועה מדאורייתא הרי בכל אופן יורדים לנכסיו.

ועונה הגמרא שההבדל בין שבועה מדאורייתא לשבועה מדרבנן הוא באופן שהמחויב שבועה אינו יכול להישבע כי הוא חשוד להישבע לשקר. שבשבועה מדאורייתא באופן כזה בגלל שהנשבע אינו יכול להישבע ולפטור עצמו, התובע נשבע ונוטל מהנתבע את החוב. אבל בשבועה מדרבנן אם הנתבע חשוד על השבועה הוא פטור משבועה, ולא אומרים שהתובע ישבע ויטול, כי לא תיקנו חכמים תקנה על תקנתם.

ועל מה שהתבאר לעיל שבגזל מדרבנן לדעת רבי יוסי יורדים לנכסיו, ולדעת חכמים לא יורדים לנכסיו, מבארת הגמרא שלדעת חכמים אמנם לא יורדים לנכסיו אבל מנדים אותו עד שישלם.

ושאל רבינא את רב אשי שאם מנדים אותו עד שישלם הרי עונש זה חמור לא פחות מאשר שירדו לנכסיו. ושאל רב אשי את רבינא מה כן יעשו, והשיב לו רבינא שאם לא רצה לשלם מנדים אותו למשך שלושים יום ואחר כך מלקים אותו.

אמר רב פפא שאדם שתבע את חברו והוציא עליו שטר חוב, הנתבע לא יכול לטעון שטר זה פרוע, ולמרות זאת אם הנתבע דורש שהתובע ישבע לו שהוא לא פרע את השטר, צריך התובע להישבע.

ושאל רב אחא בריה דרבא את רב אשי לפי דברי רב פפא שאפילו בשטר רגיל יכול הנתבע להשביע את התובע שהוא לא פרע את השטר, מה הוסיפה המשנה בכתובות שאמרה שהפוגמת כתובתה צריכה להישבע, שנאמר שם שאדם שפוגם שטר או אשה שפוגמת כתובתה, על ידי שהם עצמם כשהם תובעים הם אומרים שחלק מהשטר נפרע, אינם יכולים לגבות את שאר החוב בלא שבועה.

ואם גם בשטר חוב רגיל יכול הנתבע להשביע את התובע, מה נוסף בפוגמת כתובתה.

והשיב לו רב אשי שלגבי פוגם שטר תמיד הוא צריך להישבע, ובלי שבועה אינו יכול לגבות מהשטר, אבל בשטר רגיל, רק אם הנתבע אמר לתובע להישבע משביעים את התובע, אבל אם הוא לא ביקש ממנו להישבע אנו לא אומרים לתובע להישבע.

והוסיפה הגמרא שאם התובע הוא תלמיד חכם לא משביעים אותו, ותמה רב יימר על רב אשי, וכי בגלל שהוא תלמיד חכם הוא יכול להפשיט גלימה מהנתבע.

אלא אמר רב יימר שלא נזקקים לתלמיד חכם לדין, לא להשביעו כי נראה שחושדים אותו, אבל גם לא גובה בשטר כי זה הנתבע טוען הישבע שלא פרעתיך.

אמר רב יהודה בשם רב אסי שהמלווה את חבירו בפני עדים, כשהלווה פורע את החוב הוא צריך לפרעו בעדים. והוסיף רבי יהודה שכאשר אמר את הדין הזה בפני שמואל אמר לו שמואל שהלווה יכול לטעון שהוא פרע את החוב בפני פלוני ופלוני שהיו עדים, אלא שהם הלכו להם למדינת הים.

מנסה הגמרא להוכיח מהמשנה שלא כדברי רב אסי כי שנינו במשנה שאדם שאמר לחבירו מנה לי בידך והודה הנתבע ואמר הן, אבל למחר כשתבעו את אותו המנה השיב לו פרעתי לך, פטור.

ומבינה הגמרא שכיוון שהוא תבע אותו ביום הראשון בפני עדים והוא הודה לו בפניהם, הרי זה כאילו הלווה לו בפני עדים, ולמרות זאת התבאר במשנה שלמחרת יכול לטעון ולומר לו פרעתיך, אפילו שלא בפני עדים.

ודוחה הגמרא שמה שרב אסי אמר זה דווקא אם בשעת ההלוואה הוא הלווה לו בעדים, כי אז הוא מראה שאינו מאמינו בלא עדים, אבל אם רק תבע אותו בעדים, אינו חייב לפורעו בעדים.

ורב יוסף שנה את הסוגיא באופן אחר, שאמר רב יהודה בשם רב אסי שהמלווה את חבירו בפני עדים, הלווה **אינו** צריך לפורעו בפני עדים. ורק אם אמר המלווה לוה בפירוש אל תפרעני אלא בעדים הוא צריך לפורעו בעדים.

ועל זה אמר שמואל לרב יהודה, שאף באופן שהמלווה אמר ללווה אל תפרעני אלא בעדים, הלווה יכול לטעון שהוא פרע את החוב בפני פלוני ופלוני שהיו עדים, אלא שהם הלכו להם למדינת הים.

ומקשה הגמרא על שמואל שהרי במשנה התבאר שאדם שאמר לחבירו מנה לי בידך והודה הנתבע ואמר הן, ואמר לו המלווה אל תפרעני אלא בעדים, ולמחר אמר לו פרעתיך חייב. ורואים שלא יכול הלווה לטעון פרעתיך בפנח פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים.

ואומרת הגמרא שאמנם מהמשנה מוכח שלא כדברי שמואל, אלא שלדעת שמואל יש בזה מחלוקת תנאים. ששנינו בבביריתא, שאם המלווה אומר ללווה הלוויתך בעדים, ואף אתה אל תפרע לי אלא העדים, **לדעת** תנא קמא אם הלווה רוצה להיפטר צריך לפרוע לו בפני עדים או להביא עדים שפרע בפניהם. אך רבי יהודה בן בתירא אומר שיכול הלווה לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים.

אך פרך רב אחא ואמר שאין ראיה שלדעת רבי יהודה בן בתירא תמיד יכול הלווה לטעון פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, ויתכן שמה שאמר רב יהודה בן בתירא זה רק באופן שכשהלווה לא אמר לו שיחזיר בעדים, ורק אחר כך כשתבע אותו אמר לו אל תחזיר לי אלא בעדים, אבל אם בשעת ההלוואה הלווה ואמר לו אל תחזיר לי אלא בעדים, יתכן שאף לרבי יהודה ב"ב אינו יכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים.

ואמר רב פפי בשם רבא שההלכה היא שהמלווה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים.

אך רב פפא אמר בשם רבא שהמלווה את חבירו בעדים **אינו** צריך לפורעו בעדים, ורק אם אמר לו בפירוש אל תפרעני אלא בעדים, אז צריך לפורעו בעדים. ולמרות זאת אם טען הלווה למלווה פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן.

מביאה הגמרא מעשה באדם שהלווה כסף לחברו ואמר לו אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון שיהיו עדים לפרעון. וכשתבע אותו אמר לו הנתבע פרעתיך בפני שני עדים מעלמא. והיה סבור אביי לומר שהוא פטור כי למעשה טוען שפרע בפני עדים. אך אמר לו רבא שכיון שהתנה עמו שיפרע לו בפני ראובן ושמעון דווקא כדי שלא ידחה ויאמר פרעתיך בפני עדים מעלמא, הוא חייב.

מעשה נוסף מביאה הגמרא באדם שהלווה לחבירו ואמר לו כשתפרעני תפרע את החוב בפני שני עדים ששונים הלכות. ולמעשה הוא פרע לו את החוב רק בינו לבינו. ולאחר מכן המעות של החוב נאנסו. ותבע המלוה את הלווה לבית דינו של רב נחמן וטען שהוא קיבל את המעות רק כפקדון עד שימצאו שנים ששונים הלכות ואז יתקיים התנאי.

ואמר לו רב נחמן שכיון שהוא קיבל את המעות הללו הרי זה פרעון גמור, ואם הוא רוצה לקיים את התנאי שיביא את המעות, ואז יתקיים התנאי שהרי הוא ורב ששת נמצאים שם, שהם שני הלכות וספרא וספרי ותוספתא וגמרא.

מעשה נוסף מביאה הגמרא באדם שתבע את חבירו ואמר שהלווה לו מאה זוזים, והנתבע כפר ואמר שמעולם לא לווה, והביא התובע עדים שהוא כן לווה ממנו אלא שאמרו העדים שהוא פרע לו את ההלוואה.

ואמר אביי שכיון שהעדים שאומרים שהוא לווה אומרים שהוא פרע, ממילא הוא פטור מלשלם. אך רבא אמר שכיון שהוא אומר לא לווייתי הרי זה כאומר לא פרעתי, אלא שעל מה שאמר לא לווייתי אינו נאמן כי יש עדים שכן לווה. אבל מה שיוצא מדבריו שלא פרע הרי זה כהודאה, ולכן אפילו שהעדים מעידים שהוא פרע, כיון שהוא הודה שלא פרע במה שאמר לא לווייתי הוא חייב.

מעשה נוסף מביאה הגמרא באדם שתבע את חבירו ואמר שהוא הלווה לו מאה זוזים, וטען הנתבע פרעתיך בפני פלוני ופלוני, אלא שאותם העדים אומרים שלא היו דברים מעולם.

והיה סבור רב ששת לומר שהוא הוחזק כפרן, ואינו נאמן לטעון פרעתי כלל. אך אמר לו רבא שכיון שכל דבר שלא מוטל על האדם לזכור הוא אינו זוכר אותו, ואף כאן הוא יכל לפורעו שלא בעדים, ולכן לא מוטל עליו לזכור האם פרע בפני עדים או לא.